

SUOMEN NUMISMAATTISEN YHDISTYKSEN JULKAISUJA N:O 6 HELSINKI 2008
PUBLICATIONS OF THE FINNISH NUMISMATIC SOCIETY NR 6

SCRIPTA VARIA NUMISMATICO
TUUKKA TALVIO
SEXAGENARIO DEDICATA

FINLAND 1 MARK 1922 – ENESTÅENDE UDMØNTNING I KØBENHAVN

MICHAEL MÄRCHER

INDLEDNING¹

DEN FINSKE MØNTDIREKTØR ISAK GUSTAF SUNDELL (1912–1947)² ARBEJDEDE PÅ AT DESIGNE NYE FINSKE MØNTER ALLEREDE FØR FINLAND ERKLÆREDE SIN UAFHÆNGIGHED I 1917. DEN ENDELIGE UDFORMNING SKETE I SAMARBEJDE MED KUNSTNEREN RUDOLF ÅKERBLUM (1849–1925).

UNDER OG KORT EFTER 1. VERDENSKRIG VAR DER MANGEL PÅ METALLER. SOM NØDLØSNING BLEV DER I FINLAND UDSTEDT SEDLER PÅ SÅ SMÅ BELØB SOM 25 OG 50 PENNI OG 1 MARK. DE SMÅ SEDLER MÅTTE ERSTATTES AF MØNTER, OG I 1920 BLEV DER VEDTAGET EN LOV DEROM. DE TRE VÆRDIER SKULLE UDMØNTES I DET – FOR DE FLESTE LANDE – NYE MØNTMETAL KOBBERNIKKEL. DE TRE MINDSTE FINSKE MØNTER, DET VIL SIGE 1, 5 OG 10 PENNI, BLEV UDMØNTET I KOBBER PÅ MØNTEN I HELSINKI. MØNTEN ANVENDTE AL SIN KAPACITET PÅ UDMØNTNINGEN AF DE NYE SMÅMØNTER I KOBBER. DERFOR BLEV MØNTERNE I KOBBERNIKKEL FREMSTILLET I UDLANDET.

DEN FØRSTE LEVERANCE FRA UDLANDET KOM I 1921. DET VAR FRA DET KENDTE ENGELSKE FIRMA THE MINT, BIRMINGHAM LTD.,³ DER TIDLIGERE HED RALPH HEATON & SONS. DER BLEV LEVERET 20 MILLIONER MARK MØNTER I KOBBERNIKKEL: 25 OG 50 PENNI SAMT 1 MARK MED ÅRSTAL 1921. DE ER MÆRKET MED ET H FOR HEATON.

DEN ANDEN OG SIDSTE⁴ LEVERING AF MØNTER I KOBBERNIKKEL FRA UDLANDET KOM FRA MØNTEN I KØBENHAVN I 1922. DET DREJEDE SIG OM 10 MILLIONER MARK I 1 MARKSTYKKER MED ÅRSTALLET 1922. DE HAR ET HJERTE PÅ FORSIDEN, HVILKET ER MÆRKET FOR MØNTEN I KØBENHAVN (FIG. 1–2).

FRA 1923 BLEV DE FINSKE MØNTER I KOBBERNIKKEL PRODUCERET PÅ MØNTEN I HELSINKI. MØNTEN I KØBENHAVN LEVEREDE I 1923 KOBBERNIKKEL DERTIL.⁵ DENNE ARTIKEL SKREVET TIL FIL.DR. TUUKKA TALVIO HAR PRODUKTIONEN AF DEN FINSKE 1 MARK 1922 I KØBENHAVN SOM OMDREJNINGSPUNKT.

MØNTEN I KØBENHAVN OG KOBBERNIKKEL

MØNTEN I KØBENHAVN, SOM FREMSTILLEDE DE FINSKE 1 MARK 1922, VAR BYGGET I STARTEN AF 1870'ERNE I FORBINDELSE MED OMFATTENDE ÆNDRINGER I MØNTVÆSNET. DET VIL BLANDT ANDET SIGE OVERGANG TIL GULDMØNTFOD SAMT KRONE- OG ØREMØNT, HVILKET KRÆVEDE EN UDSKIFTNING AF MØNTOMLØBET. MØNTEN VAR OPRINDELIGT PRIMÆRT INDRETTET TIL UDMØNTNING AF ÆDELMETAL. BLANKETTER TIL SKILLEMØNT I BRONZE BLEV INDKØBT FRA ENGLAND ELLER TYSKLAND OG DEREFTER PRÆGET PÅ MØNTEN. I PERIODEN 1921–1923 BLEV DER BYGGET EN NY MØNT PÅ AMAGER BOULEVARD PÅ DEN NÆRTLIGGENDE Ø AMAGER. DET VAR FÅ KILOMETER FRA DEN GAMLE MØNT, SOM

FIG. 1: FINLAND 1 MARK 1922. 24 MM. FREMSTILLET PÅ DEN KGL. MØNT I KØBENHAVN. DET LILLE HJERTE PÅ FORSIDEN ER MØNTSTEDSMÆRKET FOR DEN KGL. MØNT I KØBENHAVN. NATIONALMUSEET, DEN KGL. MØNT- OG MEDAILLESAMLING, GP 1709. FOTO: JOHN LEE.

LÅ PÅ GAMMELHOLM I KØBENHAVNS CENTRUM. MØNTEN PÅ AMAGER ERSTATTED I 1923 DEN GAMLE MØNT.⁶

DET VAR JÆVNLIGT ET PROBLEM FOR MØNTEN, AT DEN VAR NØDT TIL AT KØBE BRONZEBLANKETTER I UDlandet. DET VAR DYRT OG TOG LANG TID, DESUDEN VAR KVALITETEN SVINGENDE OG LEVERINGERNE UREGELMÆSSIGE. DET VIGTIGSTE VAR DOG, AT DET BETØD AFHÆNGIGHED. AF DE GRUNDE OG DEN KRIGSBETINGEDE METALMANGEL VAR MØNTEN I SLUTNINGEN AF FØRSTE 1. VERDENSKRIG NØDT TIL SELV AT FREMSTILLE SKILLEMØNTER AF JERN (STÅL), SOM BLEV OVERTRUKKET MED ZINK ANDETSTEDS. DET ILLUSTREREDE SÅRBARHEDEN VED IKKE SELV AT KUNNE FREMSTILLE BRONZEBLANKETTER. I 1919 BLEV DER DOG IGEN INDKØBT BRONZEBLANKETTER, MEN I 1920 GAV FINANSMINISTERIET MØNTEN LOV TIL AT FØRSØGE SIG MED FREMSTILLING AF BRONZEBLANKETTER. DET VAR EN SUCCES, DA BLANKETTERNE BLEV BEDRE OG BILLIGERE END DE UDENLANDSKE. MØNTEN STOPPEDE DERFOR MED AT KØBE BLANKETTER. SAMTIDIG VAR PRISEN PÅ SØLV STEGET SÅ MEGET, AT DER IKKE LÆNGERE KUNNE UDMØNTES 10 OG 25 ØRE I SØLV.⁷ DE SKULLE FREMOVER VÆRE AF KOBBERNIKKEL: 75 % KOBBER OG 25 % NIKKEL. MØNTEN FREMSTILLEDE SELV BLANKETTERNE, OG HAVDE GENERELT HURTIGT SUCCES MED UDMØNTNING AF KOBBERNIKKEL. DET SKYLDDES BLANDT ANDET, AT MØNTEN SKIFTEDE FRA CINDERSFYREDE⁸ SMELTEOVNE TIL EN OLIEFYRET SMELTEOVN, SOM KUNNE FREMBRINGE HØJERE TEMPERATURER. DET VAR HENSIGSMÆSSIGT, DA KOBBERNIKKELLEGERINGENS SMELTEPUNKT ER PÅ OVER 1.200 GRADER.⁹

KOBBERNIKKEL VAR I 1920 ET NYT¹⁰ MØNTMETAL I DANMARK. DET VAR DET OGSÅ I MANGE ANDRE LANDE I FØRSTE HALVDEL AF DET 20. ÅRHUNDREDE. MANGE STEDER BLEV SØLV ERSTATTET AF NIKKEL I MØNTMETALLEGERINGER I 1900-TALLETS FØRSTE HALVDEL. I SVERIGE SKETE DET DOG FØRST I 1960'ERNE. NÅR DER ER CIRKA 15 % ELLER MERE NIKKEL I EN KOBBERNIKKELLEGERING, FÅR LEGERINGEN EN SØLVHVID FARVE.¹¹ DESUDEN ER KOBBERNIKKEL EN SLIDSTÆRK LEGERING. KOBBERNIKKEL ER SIDEN 1920 KONTINUERLIGT ANVENDT TIL DE MELLEMSTE VÆRDIER I DEN DANSKE MØNTRÆKKE – OG 1960–1988 OGSÅ TIL DE STØRSTE VÆRDIER. ENESTE AFBRYDELSE SIDEN 1920 ER 2. VERDENSKRIG, HVOR DER BLEV FREMSTILLET ZINKMØNTER. DE NUVÆRENDE DANSKE 1, 2 OG 5 KRONER ER SÅLEDES AF 75 % KOBBER OG 25 % NIKKEL.

DE FØRSTE¹² INTERNATIONALE MØNTER AF LEGERINGEN KOBBERNIKKEL – OGSÅ 75 % KOBBER OG 25 % NIKKEL – ER BELGISKE 5, 10 OG 20 CENTIMES FRA 1860–1861. DE NÆSTE MØNTER I KOBBERNIKKEL ER AMERIKANSKE 3 OG 5 CENTS FRA 1865–1866. AMERIKANSKE 5 CENTS HAR SOM BEKENDT KÆLENAVNET NICKEL. DET SKYLDDES DEN 5 CENTS I KOBBERNIKKEL, SOM BLEV UDSENDT FRA 1866.

KONTAKT OG KONTRAKT

I DANMARK STARTEDE SAGEN OM DEN FINSKE 1 MARK 1922, DA DEN DANSKE MØNTMESTER HANS CHRISTIAN NIELSEN¹³ (FIG. 3) FRA DEN FINSKE MØNTDIREKTØR SUNDELL ”I ET GANSKE PRIVAT BREV AF 10’ OKTOBER D. A. [DETTE ÅR (1921)] FIK MEDDELELSE OM, AT DER MULIGVIS I EN NÆRMERE FREMTID VILDE BLIVE ANLEDNING FOR FINLAND TIL AT FAA PRÆGET EN DEL 1-MARKSTYKKER I UDlandet, OG DER BLEV SPURGT MIG [NIELSEN], OM JEG GANSKE UOFFICIELT VILDE OPLYSE, FOR HVILKEN PRIS DEN DANSKE MØNT EVENTUELT KUNDE FORETAGE EN SAADAN UDMØNTNING, OG HVOR LANG TID DEN VILDE TAGE FOR F. EKS. 10 MILLIONER STYKKERS VEDKOMMENDE.”¹⁴

SUNDELL ANGAV DESUDEN DETALJER OM KRING MØNTEN, FORSENDELSEN ETC., OG NIELSEN SVAREDE HAM DEN 18. OKTOBER. SANDSYNLIGVIS VILLE PRISEN VÆRE 28 DANSKE KRONER PER 1.000 MARK. FORMENTLIG VILLE MØNTEN I KØBENHAVN VÆRE ET HALVT ÅR OM AT LEVERE DE 10 MILLIONER MØNTER. SUNDELL HENVENDTE SIG TIL FINLANDS BANK, DER HAVDE BEMYNDIGELSE I SAGEN FRA DEN FINSKE REGERING, OG FORTALTE OM DEN FORMODEDE PRIS I DANMARK. BANKEN HAVDE SELV INDHENTET ET TILBUD FRA THE MINT, BIRMINGHAM LTD., SOM I 1921 HAVDE UDMØNTET 20 MILLIONER MARK I TRE FORSKELLIGE VÆRDIER TIL FINLAND. DET UOFFICIELLE TILBUD FRA MØNTEN I KØBENHAVN VAR BEDRE, DET VIL SIGE BILLIGERE, END DET FRA MØNTEN I BIRMINGHAM. DEREFTER GIK DET MEGET HURTIGT. SUNDELL SENDTE DEN 7. NOVEMBER ET TELEGRAM TIL NIELSEN FOR AT FÅ BEKRÆFTET OPLYSNINGERNE I DEN UOFFICIELLE KORRESPONDANCE.¹⁵

NIELSEN MÅTTE NU TAGE SAGEN OP MED SINE OVERORDNEDE, DET VIL SIGE FINANSMINISTERIET. HAN ANBEFALEDE OPGAVEN, OG FINANSMINISTERIET GAV HURTIGT GRØNT LYS TIL, AT DER MÅTTE ARBEJDES PÅ ET KONTRAKTUDKAST, SAMT AT NIELSEN MÅTTE FORBEREDE UDMØNTNINGEN. NIELSEN ARGUMENTEREDE PRIMÆRT DRIFTSØKONOMISK FOR UDMØNTNINGEN: ”DET VILDE VÆRE ET MEGET HELDIGT TIDSPUNKT AT FAA EN UDENLANDSK ORDRE, DA ALLE MØNTENS VÆRKSTEDER ER GJORT HELT I ORDEN TIL GULDUDMØNTNING,¹⁶ DEN I GANG VÆRENDE UDMØNTNING AF 700000 KR. I 25-ØRESTYKKER OG 300000 KR. I 10-ØRESTYKKER LÆGGER NEMLIK BESLAG PAA KUN EN DEL AF PRÆGERIET [LOKALET MED PRÆGEMASKINERNE] OG SLET IKKE PAA NOGET AF DE ANDRE VÆRKSTEDER.”¹⁷

UDFÆRDIGELSEN OG FORHANDLINGEN AF KONTRAKTEN OM UDMØNTNINGEN AF 10 MILLIONER I MARKSTYKKER PÅ MØNTEN I KØBENHAVN FOREGIK I NOVEMBER 1921. DET FOREGIK HURTIGT OG UDEN NÆVNEVÆRDIGE PROBLEMER. FRA DANSK SIDE VAR FORSKELLIGE VILKÅR OM BLANDT ANDET PRISER OG LEVERING FASTSAT, OG UD FRA

FIG. 3: HANS CHRISTIAN NIELSEN (1874–1958). MØNTMESTER I KØBENHAVN 1919–27. BESKÅRET. DET KONGELIGE BIBLIOTEK, KØBENHAVN.

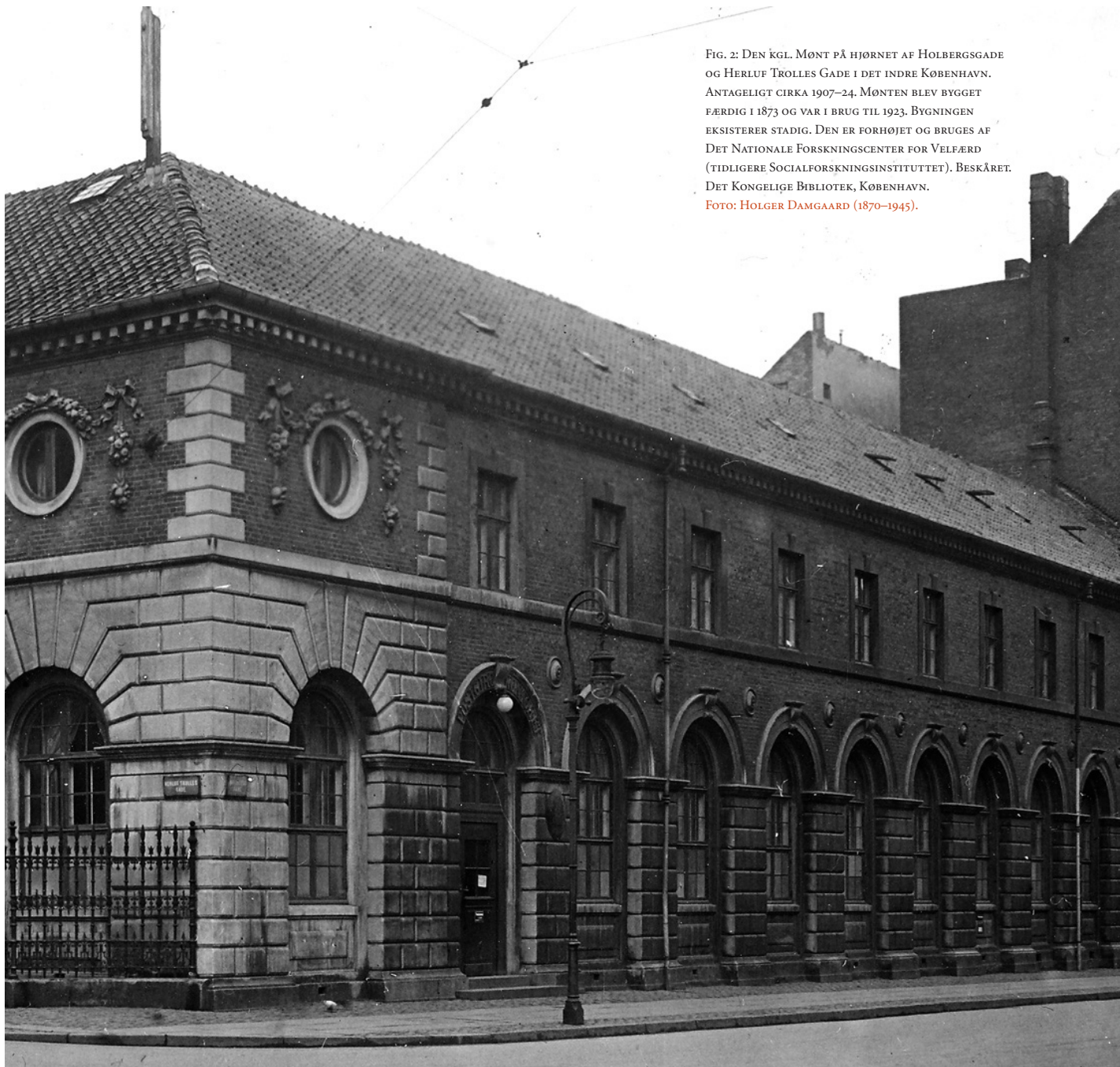

FIG. 2: DEN KGL. MØNT PÅ HJØRNET AF HOLBERGSGADE OG HERLUF TROLLES GADE I DET INDRE KØBENHAVN. ANTAGELIGT CIRKA 1907–24. MØNTEN BLEV BYGGET FÆRDIG I 1873 OG VAR I BRUG TIL 1923. BYGNINGEN EKSISTERER STADIG. DEN ER FORHØJET OG BRUGES AF DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD (TIDLIGERE SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET). BESKÅRET. FOTO: HOLGER DAMGAARD (1870–1945).

FIG. 4: STØBNING AF TENE PÅ MØNTEN I KØBENHAVN. FORMENTLIG 1890'ERNE. I BAGGRUNDEN SES BLANDT ANDET ENKELTE SMELTEDIGLER, GASBELYSNING OG TENE EFTER UDSKANSNING AF BLANKETTER. BESKÅRET, DET KONGELIGE BIBLIOTEK, KØBENHAVN.

FOTO: FREDERIK RIISE (1863–1933).

DEM SKREV FINLANDS BANK ET KONTRAKTUDKAST, SOM HURTIGT BLEV GODKENDT I KØBENHAVN. DA NIELSEN DEN 15. NOVEMBER SENDTE KONTRAKTUDKASTET TIL FINANSMINISTERIET, ANBEFALEDE HAN DET KRAFTIGT. HAN REGNEDE MED, AT FORTJENESTEN PÅ UDMØNTNINGEN VILLE VÆRE CIRKA 40.000 KRONER. DET VAR EFTER TIDENS FORHOLD EN GANSKE BETYDELIG SUM.¹⁸ HANS BEREGNING SES I APPENDIKSET.¹⁹

FINLANDS BANK UNDERSKREV KONTRAKTEN DEN 22. NOVEMBER, MENS MØNTEN I KØBENHAVN SKREV UNDER DEN 6. DECEMBER. DEREFTER KUNNE MØNTEN GÅ I GANG MED AT FREMSTILLE DE 10 MILLIONER MØNTER I KOBBERNIKKEL. KONTRAKTEN ANGAV BLANDT ANDET, AT MØNTERNE SKULLE VÆRE AF 25 % NIKKEL OG 75 % KOBBER OG MED EN DIAMETER PÅ 24 MM. VÆGTEN SKULLE VÆRE 5,18288 GRAM MED ET REMEDIUM PÅ 0,15 % VED VEJNING AF 2.000 MØNTER. MØNTERNE SKULLE PAKKES I POSER. HVER POSE SKULLE INDEHOLDE 2.000 MØNTER OG FORSEGLES. POSERNE SKULLE PAKKES I TRÆKASSER MED OTTE POSER I HVER. KASSERNE SKULLE OGSÅ FORSEGLES. MØNTEN I HELSINKI VILLE STILLE DE NØDVENDIGE ORIGINALSTEMPLER TIL RÅDIGHED, OG MØNTERNE SKULLE PRÆGES SOM FORESKREVET I LOV OM FINLANDS MØNTER AF 23. DECEMBER 1920.²⁰

PRODUKTION OG LEVERING

ALLEREDE I NOVEMBER OG DECEMBER 1921 BLEV DER LEVERET NIKKEL OG KOBBER TIL MØNTEN I KØBENHAVN, SOM SKULLE BRUGES TIL UDMØNTNINGEN AF FINSK 1 MARK. MØNTEN KØBTE KNAK 31 TONS KOBBER FRA DET KØBENHAVNSKE FIRMA HUGO MICHAELSEN, SOM FORHANDLEDE "RAW MATERIALS FOR SCANDINAVIAN MANUFACTURES". NIKKEL TIL UDMØNTNINGEN BLEV LEVERET DIREKTE FRA KRISTIANSANDS NIKKELRAFFINERINGSVERK A/S²¹ I NORGE. MØNTEN KOM HURTIGT I GANG MED ORDREN, OG ALLEREDE I SLUTNINGEN AF JANUAR 1922 KUNNE MØNTEN INDSENDE DE TO PLIGTAFLEVERINGSEKSEMPLARER²² TIL DEN KGL. MØNT- OG MEDAILLESAMLING. DER VAR VED OPSTARTEN AF UDMØNTNINGEN LIDT USIKKERHED

FIG. 5: UDSNIT AF VALSERUMMET PÅ MØNTEN I KØBENHAVN. FORMENTLIG 1890'ERNE. DER ER GASBELYSNING OG ANTAGELIGT OTTE VALSEVÆRKER. I ALT VAR DER FORMENTLIG 16 VALSEVÆRKER I VALSERUMMET. I FORGRUNDEN SES EN ART PLADESAKS TIL AT KLIPPE TENE OVER MED SAMT BUKKE TIL AT PLACERE TENE PÅ. BILLEDET ER BESKÅRET, SÅ BLANDT ANDET KRAFTOVERFØRINGSAKSLEN I LOFTET IKKE SES. DET KONGELIGE BIBLIOTEK, KØBENHAVN.
FOTO: FREDERIK RIISE (1863–1933).

MED HENSYN TIL MØNTERNES TYKKELSE. DERFOR SENDTE FINLANDS BANK 20 STK. 1 MARK FRA 1921 TIL MØNTEN, SÅ DER KUNNE SAMMENLIGNES. DET FJERNEDE USIKKERHEDEN, OG UDMØNTNINGERNE TOG FART. DE 20 MØNTER, SOM VAR FREMSTILLET I BIRMINGHAM, BLEV NATURLIGVIS SENDT TILBAGE TIL BANKEN, DA UDMØNTNINGEN VAR FÆRDIGGJORT.²³

PÅ GRUND AF IS OG MANGEL PÅ SKIBSLEJLIGHED VAREDE DET NOGLE MÅNEDER FØR DE FØRSTE MØNTER BLEV SENDT TIL FINLANDS BANK. DEN FØRSTE FORSENDELSE FORLOD KØBENHAVN I SLUTNINGEN AF MARTS OG INDEHOLDT 960.000 MARK. DEREFTER GIK DET STÆRKT MED LEVERINGERNE TIL FINLANDS BANK, SELVOM MANGEL PÅ SKIBSLEJLIGHED FORSINKEDE NOGLE AF DEM.²⁴

I SLUTNINGEN AF JUNI VAR UDMØNTNINGEN TILLENDEBRAGT, OG DEN SIDSTE FORSENDELSE ANKOM TIL HELSINKI I STARTEN AF JULI 1922. FINLANDS BANK VAR GLADE FOR DE 10 MILLIONER MØNTER. DE SKREV 11. JULI TIL MØNTEN I KØBENHAVN: ”DÅ NUMERA HELA LEVERANSEN AF DE HOS EDER BESTÅLDA NICKELMARKORNA ÄR FULLGJORD, ÄR DET OSS ETT NÖJE ATT HÄRMEÐ FÖR EDER UTTALA VÅR FULLKOMLIGA TILLFREDSTÄLLELSE MED DET AF EDER UTFÖRDA ARBETET.”²⁵ I ALT BLEV DER UDMØNTET 10.000.006 MARK. DE SEKS MØNTER, DER IKKE BLEV SENDT TIL FINLANDS BANK, BLEV FORDELT I DANMARK. DET VAR SÆDVANE, AT NOGLE MØNTER BLEV FORDELT TIL BESTEMTE INSTITUTIONER. SOM NÆVNT BLEV DER PLIGTAFLEVERET TO EKSEMPLARER TIL DEN KGL. MØNT- OG MEDAILLESAMLING. FINANSMINISTERIET FIK OGSÅ TO STK. DE SIDSTE TO BLEV SENDT TIL DEN DANSKE KONGE.²⁶

DEN DIREKTE FORTJENESTE BLEV PÅ 50.785,27 KRONER. DET VAR DER SELVFØLGELIG BÅDE PÅ MØNTEN OG I FINANSMINISTERIET STOR TILFREDSHED MED. INDTÆGTERNE VAR DE 280.000 KRONER, SOM FINLANDS BANK HAVDE BETALT. DE DIREKTE UDGIFTER VAR, AT DER VAR BRUGT 53.805,532 KG. METAL TIL EN VÆRDI AF 127.991,23 KRONER, SAMT AT DER VAR BRUGT 101.223,50 KRONER PÅ EMBALLAGE, PRODUKTION OSV. VED UDMØNTNINGEN VAR METALTABET (AFGANGEN) PÅ 1.947,173 KG. METALLET GIK TABT VED SMELTNINGEN

OG VED SYRERENSNINGEN AF BLANKETTERNE. RENSNING SKETE FORMENTLIG VED, AT BLANKETTERNE I FORTYNDET SVOVLSYRE SKUREDE MOD HINANDEN I ROTERENDE TØNDEFORMEDE BEHOLDERE. MØNTEN HAVDE SELV SMELTET OG VALSET OVER 88 % AF METALLET (FIG. 4–5). DE SIDSTE KNAK 12 % BLEV LEVERET TIL MØNTEN I UDVALSEDE TENE, SOM BLOT SKULLE VALSES NOGLE TIENDEDELE MILLIMETER TYNDERE, FØR DE VAR KLAR TIL UDSKÆRING. DET VAR DET KENDTE OG STADIG EKSISTERENDE FIRMA A/S NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER,²⁷, SOM LEVEREDE DE VALSEDE TENE. DET SKETE FORMENTLIG FRA FIRMAETS DAVÆRENDE VALSEVÆRK²⁸ PÅ AMAGER.²⁹

STEMPLERNE

UNDER UDMØNTNINGEN FIK MØNTEN I KØBENHAVN TILSYNELADENDE NOGLE NYTTIGE ERFARINGER MED HENSYN TIL STEMPELFREMSTILLING. PRÆGESTEMPLERNE BLEV FREMSTILLET I KØBENHAVN PÅ BAGGRUND AF POINÇONER OG MATRICER FRA MØNTEN I HELSINKI. I FEBRUAR 1922 INDBERETTEDE MØNTMESTER NIELSEN FØLGENDE TIL FINANSMINISTERIET: ”DE VED DEN STEDFINDENDE UDMØNTNING AF FINSKE 1-MARKSTYKKER BENYTTEDTE STEMPLETS VISER SIG AT VÆRE AF EN SJÆLDENT GOD BESKAFENHED MED HENSYN TIL STEMPELFLADERNES KONVEKSITETS AFBASNING EFTER GRAVURENS UDBREDELSE OG RELIEFHØJDE; DETTE BEVIRKER FOR DET FØRSTE, AT DET ER MULIGT AT OPPRÆGE HVER ENKELT MØNT, SAALEDES AT SAA VEL DEN EGENTLIGE GRAVURE SOM DEN YDRE RAMME DEROM: PERLEKRANS, PLATTE OG RIFFELKANT KAN OPPRÆGES OVERORDENTLIGT NØJAGTIGT, ENDVIDERE AT PRÆGETRYKKET BLIVER DET MINDST MULIGE, HVILKET MEDFØRER, AT ET STORT ANTAL MØNTER – GENNEMSNITLIGT MINDST 250,000 STKR. – KAN OPPRÆGES MED HVERT PAR STEMPLETS, OG DETTE BETYDER STOR ØKONOMI, IKKE ALENE FORDI HVERT STEMPEL REPRÆSENTERER BAAD E MATERIAL E OG ARBEJDSLØN, MEN OGSAA FORDI DER DERVED SKER FÆRRE AF DE ARBEJDET FØRSINKENDE UDVEKSLINGER AF STEMPLETS. AT DETTE GODE RESULTAT ER OPNAAET, SKYLDES I FØRSTE RÆKKE DEN MAAD E, HVORPAA DE FRA FINLAND MODTAGNE STEMP ELMATERIALER – POINÇON OG MATRICE – ER BEHANDLET AF MEDAILLØREN;³⁰ HVIS DE NÆVNTE HENHOLDSVIS OPHØJEDE OG NEDDYBEDE RELIEFFER VAR BEHANDLEDE PAA GANSKE ALMINDELIG MAAD E, VILDE DER VÆRE OPNAAET BAAD E ET MINDRE SMUKT UDSEENDE RESULTAT, OG DER VILDE VÆRE BLEVET FORBRUGT LANGT FLERE STEMPLETS, END TILFÆLDET ER.”³¹

DE ANVENDTE STEMPLETS SKULLE NATURLIGVIS GØRES UBRUGELIGE EFTER UDMØNTNINGEN. DER BLEV TIL UDMØNTNINGEN ANVENDT 39 FØRSIDESTEMPLETS OG 38 BAGSIDESTEMPLETS. DE BLEV SAMMEN MED ET IKKE BENYTTET BAGSIDESTEMPEL

SLÅET NED. MØNTEN I HELSINKI HAVDE SENDT ORIGINALMATERIALE TIL MØNTEN I KØBENHAVN. DET DREJEDE SIG OM 3 MATRICER OG 4 POINÇONS, SOM BLEV SENDT RETUR TIL HELSINKI, DA UDMØNTNINGEN VAR TILLENDEBRAGT.

TENE AF KOBBERNIKKEL TIL FINLAND 1923

DEN OMTALTE SUCCES MED UDMØNTNINGEN AF 1 MARK 1922 VAR TILSYNELADENDE ÅRSAGEN TIL, AT MØNTEN I KØBENHAVN I STARTEN AF 1923 FIK EN NY ORDRE FRA FINLAND. MØNTEN I KØBENHAVN HAVDE LIGESOM FLERE ANDRE FABRIKKER GIVET TILBUD PÅ LEVERING AF KOBBERNIKKELTENE TIL MØNTEN I HELSINKI. TILBUDET FRA KØBENHAVN VAR DOG LANGTFRA DET BILLIGSTE, MEN ALLIGEVEL BLEV DET VALGT. IFØLGE MØNTMESTER NIELSEN SKYLDES DET, AT MØNTEN I HELSINKI TRODS ALT REGNEDE DET DANSKE TILBUD SOM DET BEDSTE ”IDET NEMLIG AT DEN EFTER DEN FINSKE MØNTS ANSKUELSE VÆRENDE FORDEL VED MØNTENS TILBUD BESTAAR I, AT ARBEJDET ER SAA AKKURAT UDFØRT, AT DEN FINSKE MØNTS PRODUKTIONSEVNE BLIVER STØRRE, LIGESOM DE FREMSTILLEDE MØNTPLADER VIL FAA STØRRE ENSARTETHED, OG STEMPELFORBRUGET VIL BLIVE MINDRE.”³²

ORDREN LØD PÅ 22 TONS KOBBERNIKKELTENE, SOM SKULLE BRUGES TIL FREMSTILLING AF 1 MARK PÅ MØNTEN I HELSINKI. DE SKULLE SÅLEDES NATURLIGVIS VÆRE AF 75 % KOBBER OG 25 % NIKKEL. DERES STØRRELSE SKULLE VÆRE CIRKA 1,50 M X 54 MM X 1,27–28 MM. MØNTEN I KØBENHAVN HAVDE TILBUDT TENE TIL 3,65 KRONER PER KG., OG DET GIK SUNDELL MED TIL. DET VAR NIELSEN GODT TILFREDS MED, DA HAN MENTE, ORDREN VILLE GIVE CIRKA 4.400 KRONER I AVANCE. DA MØNTEN SKULLE FLYTTES UD FRA KØBENHAVNS CENTRUM TIL AMAGER SENERE I 1923, VAR DET IKKE HENSIGTSMÆSSIGT, HVIS TENENE SKULLE FREMSTILLES FRA BUNDEN AF A/S NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER KUNNE TIL 3,25 KRONER PER KG. LEVERE TENE, SOM KUN KRÆVEDE LIDT YDERLIGERE VALSNING. MØNTENS UDGIFTER TIL EMBALLAGE M.M. OG DEN SIDSTE VALSNING VILLE VÆRE CIRKA 20 ØRE PER KG. DER VILLE ALTSÅ VÆRE EN FORTJENESTE PÅ CIRKA 20 ØRE PER KG. NIELSEN PÅPEGEDE, AT ORDREN FRA FINLAND OGSÅ GAV ARBEJDE TIL DEN DANSKE FABRIK, SOM LEVEREDE TENE. DET SKAL BLANDT ANDET SES I LYSET AF DE DÅRLIGE KONJUNKTURER,³³ SOM INDUSTRIEN VAR PRÆGET AF DE FØRSTE ÅR AF 1920'ERNE. ORDREN BETØD OGSÅ, AT MØNTEN KUNNE BESKÆFTIGE YDERLIGERE TRE ARBEJDERE. DE FØRSTE OTTE KASSER MED KNAK 3,4 TONS TENE TIL MØNTEN I HELSINKI BLEV AFSENDT FRA KØBENHAVN I MARTS. FORSENDELSENE FORSATTE IGENNEM 1923.³⁴

I 1924 BLEV DE FØRSTE DANSKE MØNTER I ALUMINIUMSBRONZE UDMØNTET I

KØBENHAVN. DE FØRSTE FINSKE MØNTER I ALUMINIUMSBRONZE ER FRA 1928. MØNTEN I KØBENHAVN LEVEREDE EN DEL HALVFABRIKATA TIL DE FINSKE UDMØNTNINGER AF ALUMINIUMSBRONZE I MELLEMKRIGSTIDEN.³⁵

UDMØNTNING TIL ANDRE LANDE

DEN FINSKE 1 MARK 1922 ER SÆRLIG I DANSK SAMMENHÆNG. DET ER FORMENTLIG DEN FØRSTE MØNT, DER ER PRODUCERET I KONGERIGET DANMARK TIL EN FREMMED NATION.³⁶ DET VIL SIGE TIL OMRÅDER, SOM IKKE ER ELLER HAR VÆRET KNYTTET TIL KONGERIGET DANMARK. ANTAGELIGT ER DER HELLER IKKE SIDEN PRODUCERET MØNTER TIL ANDRE LANDE, HVIS DER SES BORT FRA ISLANDSKE MØNTER I PERIODEN 1922–1940. DEN FINSKE 1 MARK 1922 ER MED ANDRE ORD ENESTÅENDE I DANSK KONTEKST.

EFTER 1. VERDENSKRIG HENVENDTE FLERE LANDE, SOM OFTE IKKE SELV HAVDE MØNTSTEDER, SIG TIL MØNTEN I KØBENHAVN MED FORESPØRGLER OM MULIGHEDEN FOR AT FÅ UDMØNTET I KØBENHAVN. KUN TO HENVENDELSE I PERIODEN 1921–1923 FØRTE TIL UDMØNTNINGER I KØBENHAVN. DET VAR DEN FINSKE FRA 1921 OG EN ISLANDSK FRA SOMMEREN 1922. UDMØNTNINGEN TIL ISLAND VAR OGSÅ TIL ET FREMMED LAND, DA ISLAND FIK SELVSTÆNDIGHED I 1918. SAMTIDIG SKAL OPMÆRKSOMHEDEN DOG HENLEDES PÅ, AT ISLAND VAR I PERSONALUNION MED DANMARK 1918–1944, SAMT AT DE I 1922 PRODUCEREDE MØNTER VAR DE FØRSTE ISLANDSKE MØNTER. ISLANDSKE MØNTER BLEV FREM TIL 2. VERDENSKRIG FREMSTILLET PÅ MØNTEN I KØBENHAVN. FREM TIL 1920'ERNE VAR DE OFFICIELLE MØNTER PÅ ISLAND DE ALMINDELIGE DANSKE MØNTER. I SAGEN OM DEN ISLANDSKE UDMØNTNING SKRIVES DER ENDVIDERE ”MØNTERNE SKAL FREMSTILLES AF SAMME LEGERING OG VÆGT SOM DANSKE MØNTER AF SAMME VÆRDI”.³⁷ DET DREJEDE SIG OM 300.000 STK. 10 ØRE OG 300.000 STK. 25 ØRE. MØNTENS FORTJENESTE BLEV ANSLÅET TIL 11.376,02 KRONER.³⁸

MØNTEN I KØBENHAVN VAR SOM NÆVNT PRIMÆRT INDRETTET TIL UDMØNTNING AF ÆDELT METAL TIL DET DANSKE OMLØB, SOM VAR BLEVET INDSKRÆNKET I 1864 MED TABET AF SLESVIG-HOLSTEN. VED BYGNINGEN AF DEN NYE MØNT PÅ AMAGER VAR DER FØRSØGT AT TAGE HØJDE FOR EVENTUEL MØNTPRODUKTION TIL FREMMEDE LANDE. DET BLEV IKKE EN SUCCES. FORUDEN MØNTER TIL DANMARK OG GRØNLAND BLEV DER KUN UDMØNTET TIL DET SELVSTÆNDIGE ISLAND. DET VAR FØRST FRA 1926, AT MØNTEN PRODUCEREDE MØNTER TIL GRØNLAND/GRØNLANDS STYRELSE. MØNTEN HAVDE DOG I 1922 STORT SET SAMTIDIG MED UDMØNTNINGEN AF DE FINSKE 1 MARK FREMSTILLET GRØNLANDSKE PRIVATMØNTER/TEGN TIL BRUG I IVIGTUT KRYOLITBRUD. DET DREJER SIG OM 25.000³⁹ STYKKER TIL AKTIESELSKABET KRYOLITH MINE OG HANDELS SELSKABET,

HENHOLDSVIS 10.000 STK. 10 ØRE, 4.000 STK. 50 ØRE, 4.000 STK. 2 KRONE OG 7.000 STK. 10 KRONE.⁴⁰

DER KOM HENVENDELSER OM UDMØNTNINGER FOR ANDRE LANDE TIL MØNTEN I KØBENHAVN, MEN DEN STÆRKE KONKURRENCE PÅ OMRÅDET BETØD, AT TILBUDDENE FRA MØNTEN I KØBENHAVN IKKE BLEV ANTAGET. MØNTEN FIK EKSEMPELVIS I SOMMEREN 1922 EN HENVENDELSE FRA ESTLAND OM LEVERING AF 9 MILLIONER MØNTER: 1, 3 OG 5 MARKSTYKKER I KOBBERNIKKEL: 75 % KOBBER OG 25 % NIKKEL. MØNTEN VAR INTERESSERET I ORDREN OG AFGAV TILBUD SAMT INDSENDTE PRØVER PÅ NYLIGT UDMØNTEDE DANSKE OG FINSKE MØNTER. RET HURTIGT MODTOG MØNTEN MEDDELELSE OM, AT DENS TILBUD FORMENTLIG VIL BLIVE ANTAGET, HVIS PRISEN BLEV REDUCERET MED 15 %. DET SKETE IKKE, OG LIDT SENERE FIK MØNTEN BESKED OM, AT DENS TILBUD MED HENSYN TIL PRIS LÅ UNDER ET SVENSK TILBUD MEN OVER ET TYSK TILBUD. DET ENDTE MED, ”AT DET ESTNISKE FINANSMINISTERIUM HAR ANTAGET ET TYSK TILBUD⁴¹ PÅ NIKKELMØNTER, HVIS PRIS ANGIVES AT VÆRE CA. 30% MINDRE END DET AF MØNTEN AFGIVNE TILBUD. [DET DANSKE KONSULAT I REVAL] HAR UNDERHAANDEN ERFARET, AT DET ESTNISKE FINANSMINISTERIUM VILDE HAVE ANTAGET DET DANSKE TILBUD, SELV OM DET HAVDE VÆRET 10–15% HØJERE END DET TYSKE, MEN EN STØRRE FORSKEL MENTE MAN IKKE AT KUNNE GAA MED TIL.”⁴²

HENVENDELSEN FRA ESTLAND VAR TILSYNELADENDE DEN HENVENDELSE I PERIODEN 1921–1923, HVOR MØNTEN I KØBENHAVN VAR TÆTTEST PÅ AT FÅ ORDREN. BULGARIEN OG RUMÆNIEN SØGTE TILBUD PÅ ENORME UDMØNTNINGER AF SKILLEMØNT. BULGARIEN ØNSKEDE 60 MILLIONER ALUMINIUMSMØNTER, MENS RUMÆNIEN GERNE VILLE HAVE CIRKA 700 TONS KOBBERNIKKELMØNTER. MØNTEN GAV FORMENTLIG IKKE TILBUD PÅ DE MEGET STORE ORDRE, OG ANTAGELIGT HELLER IKKE PÅ DE 500.000 STK. GULDØNTER (20 LATS), SOM LETLAND BAD OM TILBUD PÅ I EFTERÅRET 1922. MØNTEN AFGAV TIL GENGÆLD ET TILBUD PÅ 663.000 KRONER FOR DE 34 MILLIONER MØNTER, SOM LETLAND ØNSKEDE I FORÅRET 1922. I SLUTNINGEN AF 1923 BAD LETLAND IGEN OM TILBUD, DA HANDLEDE DET OM 18 TONS SKILLEMØNTER I SØLV. LITAUEN ØNSKEDE PÅ SAMME TID OGSÅ TILBUD PÅ SKILLEMØNTER. INGEN AF HENVENDELSERNE ENDTE MED UDMØNTNINGER I KØBENHAVN: ENTEN GAV MØNTEN IKKE TILBUD, ELLER OGSÅ BLEV TILBUDENE IKKE ANTAGET.⁴³

OPSAMLING

I STARTEN AF 1920'ERNE ANVENDTE MØNTEN I HELSINKI AL SIN KAPACITET PÅ AT UDMØNTE 1, 5 OG 10 PENNI I KOBBER. DERFOR BLEV DER FREMSTILLET FINSKE MØNTER

I UDLANDET BLANDT ANDET 10 MILLIONER 1 MARK PÅ MØNTEN I KØBENHAVN I 1922. MØNTERNE VAR AF KOBBERNIKKEL, SOM FRA 1920 VAR ET NYT MØNTMETAL I DANMARK. DET ANVENDES STADIG SOM MØNTMETAL I DANMARK. I 1900-TALLET BLEV SØLV I MANGE LANDE ERSTATTET AF NIKKEL I MØNTMETALLEGERINGER.

I SLUTNINGEN AF 1921 BLEV DER INDGÅET EN KONTRAKT MELLEM FINLANDS BANK OG MØNTEN I KØBENHAVN OM UDMØNTNINGEN AF 10 MILLIONER 1 MARK MED ÅRSTALLET 1922. MØNTEN I KØBENHAVN REGNEDE MED EN AVANCE PÅ CIRKA 40.000 KRONER. ALLIGEVEL FORMÅEDE DEN AT GIVE ET BEDRE TILBUD END MØNTEN I BIRMINGHAM, SOM HAVDE FREMSTILLET FINSKE MØNTER I 1921.

FOR MØNTEN I KØBENHAVN KOM ORDREN FRA FINLAND PÅ ET HELDIGT TIDSPUNKT, MØNTEN HAVDE MEGEN LEDIG KAPACITET. MØNTERNE BLEV PRODUCERET OG LEVERET I FØRSTE HALVÅR AF 1922, OG I ALT BLEV DER FREMSTILLET 10.000.006 MARKSTYKKER. DET GAV EN DIREKTE FORTJENESTE PÅ 50.785,27 KRONER. MØNTEN HAVDE SELV PRODUCERET 88 % AF MØNTERNE FRA BUNDEN AF, MEN TIL KNAK 12 % HAVDE MAN INDKØBTE NÆSTEN FÆRDIGVALSEDE TENE FRA DET DANSKE FIRMA A/S NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER. SOM EN UDLØBER AF DEN SUCCESFULDE UDMØNTNING, INDGIK MØNTEN I KØBENHAVN I 1923 EN AFTALE OM LEVERING AF CIRKA 22 TONS TENE I KOBBERNIKKEL TIL MØNTEN I HELSINKI.

DEN FINSKE 1 MARK 1922 ER I DANSK SAMMENHÆNG ENESTÅENDE. DET ER PÅ SIN VIS DEN ENESTE MØNT, DER NOGENSINDE ER PRODUCERET I KONGERIGET DANMARK TIL ET FREMMED LAND. MØNTEN I KØBENHAVN MODTOG JÆVNLIGT HENVENDELSER OM UDMØNTNING FOR FREMMEDE LANDE I DET 20. ÅRHUNDREDE, MEN KUN HENVENDELSERNE FRA FINLAND – OG SÅ FRA ISLAND, SOM DANMARK VAR I PERSONALUNION MED 1918–44 – BLEV TIL NOGET. EFTER 1. VERDENSKRIG VAR DER BLANDT ANDET HENVENDELSER FRA DE TRE BALTISKE LANDE SAMT BULGARIEN OG RUMÆNIEN.

APPENDIKS⁴⁴

MØNTMESTER H.C. NIELSENS BEREGNING ANGÅENDE UDMØNTNING AF 10 MILLIONER
FINSKE 1 MARK, OKTOBER-NOVEMBER 1921:

METAL:

METAL TIL 1.000 MØNTER	= 5.183 KG.
SMELTEAFGANG	= 317 KG.
I ALT METAL	= 5.500 KG.

HERAF:

1.375 KG. NIKKEL Á 4 KR. PER KG.	= 5,50 KR. PER 1.000 STK.
4.125 KG. KOBBER Á 2 KR. PER KG.	= 8,25 KR. PER 1.000 STK.
I ALT	= 13,75 KR. PER 1.000 STK.
DE 13,75 KR. PER 1.000 STK. AFRUNDES TIL	= 14,00 KR. PER 1.000 STK.

ANSLÅEDE PRODUKTIONSOMKOSTNINGER:

ARBEJDSLØN	= 3.000 KR. PER UGE
MATERIEL, KRAFT, BELYSNING OSV.	= 1.000 KR. PER UGE
I ALT	= 4.000 KR. PER UGE
FORMODENTLIG UDMØNTES DER 455.000 STK. PER UGE.	
UDMØNTNINGEN TAGER (10.000/455)	= 22 UGER
PRODUKTIONSOMKOSTNINGER (4.000/455.000) X 1000	= 8,80 KR. PER 1.000 STK.
DE 8,80 KR. PER 1.000 STK. AFRUNDES TIL	= 9,00 KR. PER 1.000 STK.

EMBALLAGE- OG TRANSPORTOMKOSTNINGER:

ANSLÅS TIL	= 1,00 KR. PER 1.000 STK.
SAMLEDE UDGIFTER	= 24,00 KR. PER 1.000 STK.
INDTÆGTER (FRA FINLANDS BANK)	= 28,00 KR. PER 1.000 STK.
FORMODET FORTJENESTE	= 40.000 KR.

NIELSEN ANGIVER DESUDEN:

”HVIS MAN VIL HAVE EN NØJAGTIG DRIFTSKALKULATION, MAA MAN IMIDLERTID
MEDREGNE SOM UDGIFTER EN TIL DEN AF UDMØNTNINGEN BESLAGLAGTE TID SVARENDE
ANDEL AF LØNINGERNE FOR MØNTENS TJENESTEMÆND OG AF FORRENTNINGEN OG
AMORTISATIONEN AF DEN I MØNTEN INDESTAAENDE KAPITAL, HVILKE ANDELE ANSLAAS

TIL HENHOLDSVIS 13000 KR. OG 7000 KR., ALTSAA I ALT 20000 KR., SAALEDES AT DET RENE VIRKELIGE OVERSKUD BLIVER 20000 KR., ELLER CA. 7% AF LEVERINGENS SALGSSUM.

DET MAA OGSAA BEMÆRKE, AT DEN OVENSTAAENDE KALKULE ER OPSTILLET MED EN VIS FORSIGTIGHED, SAALEDES AT DET ENDELIGE RESULTAT MULIGVIS VIL BLIVE GUNSTIGERE END BEREGNET, HVIS UDMØNTNINGEN BLIVER GENNEMFØRT, UDEN AT DER INDTRÆFFER NOGET UHELD.”

ABSTRACT

THE FINNISH 1 MARK 1922 – A UNIQUE PRODUCTION IN COPENHAGEN

THE FINNISH 1 MARK 1922 WAS MINTED IN 10 MILLION PIECES AT THE ROYAL DANISH MINT IN COPENHAGEN. THIS SHORT ARTICLE LOOKS INTO THE PLACING OF THE ORDER, THE CONSIDERATIONS AND THE PRODUCTION IN COPENHAGEN. IT INCLUDES MINOR SECTIONS ABOUT THE CUPRO-NICKEL ALLOY AND COINAGE, THE DANISH MINT, THE DANISH DELIVERY OF CUPRO-NICKEL FILLETS TO THE MINT OF FINLAND IN 1923 AND ABOUT HOW THE 1 MARK 1922 IS UNIQUE IN THE DANISH CONTEXT. IN THE BEGINNING OF THE 1920'S THE MINT OF FINLAND IN HELSINKI USED ALL ITS CAPACITY PRODUCING THE FOLLOWING COPPER COINS: 1, 5 AND 10 PENNIES. OTHER FINNISH COINS WERE FOR THAT REASON PRODUCED ABROAD FOR INSTANCE 10 MILLION 1 MARK PIECES IN COPENHAGEN IN 1922. THE COINS WERE MADE OF CUPRO-NICKEL, WHICH WAS A NEW ALLOY USED FOR COINAGE IN DENMARK FROM 1920. MANY COUNTRIES REPLACED SILVER WITH NICKEL IN ALLOYS FOR COINAGE IN THE 20TH CENTURY. THE CONTRACT BETWEEN THE BANK OF FINLAND AND THE DANISH MINT CONCERNING THE PRODUCTION OF THE 1 MARK 1922 WAS SIGNED IN 1921. THE DANISH MINT ANTICIPATED A PROFIT OF 40 000 DANISH KRONER, BUT STILL MANAGED TO MAKE A CHEAPER OFFER THAN THE MINT IN BIRMINGHAM, WHICH HAD PRODUCED FINNISH COINS IN 1921. THE 1 MARK 1922 WERE PRODUCED IN COPENHAGEN AND DELIVERED IN THE FIRST HALF OF 1922, AND THE PROFIT WAS C. 50 000 KRONER. THE DANISH FIRM A/S NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER (NORDIC CABLE AND WIRE FACTORIES LTD.) WAS INVOLVED IN BOTH THE PRODUCTION OF THE COINS IN 1922 AND THE FILLETS IN 1923.

IN A DANISH CONTEXT THE FINNISH 1 MARK IS UNIQUE. IT IS THE ONLY COIN EVER PRODUCED IN THE KINGDOM OF DENMARK FOR AN FOREIGN STATE. THE MINT IN COPENHAGEN RECEIVED ENQUIRIES ABOUT COIN PRODUCTION FOR DIFFERENT COUNTRIES FROM TIME TO TIME, BUT ONLY THE ENQUIRY FROM FINLAND – AND SEVERAL FROM ICELAND, WHICH WAS IN PERSONAL UNION WITH DENMARK 1918–44 – LED TO PRODUCTION OF COINS IN COPENHAGEN. THE ENQUIRIES IN THE 1920S PRIMARILY CAME FROM ESTONIA, LATVIA, LITHUANIA, RUMANIA AND BULGARIA.

NOTER / NOTES

1 INDLEDNINGEN ER SKREVET PÅ BAGGRUND AF TALVIO 2003, 89FF.

2 SE OMTALE OG AFBILDNING I KUUSI 1964, 36.

3 FIRMAET ER BEHANDLET FLERE STEDER, SWEENEY 1981 ER STANDARDVÆRKET. FIRMAET LEVEREDE BLANDT ANDET MILLIONVIS AF BRONZEBLANKETTER TIL MØNTEN I KØBENHAVN I SLUTNINGEN AF 1800-TALLET OG STARTEN AF 1900-TALLET. RØNNE 1987, 90; MICHAEL MÄRCHER, UPUBLICERED E UNDERSØGELSER.

4 DER ER UDMØNTET FINSKE 1 PENNI 1963 PÅ MØNTEN I LENINGRAD (SKT. PETERSBOG). TALVIO 2003, 98.

5 ET ANDET OG ÆLDRE EKSEMPEL PÅ DANSK-FINSK SAMARBEJDE OM BETALINGSMIDLER ER DE MANGE FINSKE PENGESEDLER, SOM ER FREMSTILLET I KØBENHAVN I 1800-TALLETS ANDEN HALVDEL. SE TALVIO 2003, 52FF.

6 NIELSEN 1923, 6FF.; NIELSEN 1944, 14FF.

7 SØLVINDHOLDET I DE 10 OG 25 ØRE VAR HENHOLDSVIS 400 ‰ OG 600 ‰.

8 CINDERS ER EN SÆRLIG TÆT OG STÆRK TYPE KOKS, SOM ER GOD, NÅR HØJE TEMPERATURER SKAL OPNÅS. KOKS ER DEN

REST, SOM BLIVER TILBAGE, NÅR GAS ER UDDREVET/BRÆNDT AF/TØR DESTILLERET FRA STEN- ELLER BRUNKUL. CINDERS FREMSTILLES AF KULTYPER MED LAVT GASINDHOLD. HANSEN 1998.

9 NIELSEN 1923, 6FF.; NIELSEN 1944, 14FF.

10 DEN DANSK-VESTINDISKE 25 BIT/5CENTS 1905 ER AF NIKKEL, ALTSÅ IKKE AF DEN KENDTE MØNTMETALLEGERING: KOBBERNIKKEL.

11 AUER & LAUTZ 2000, 14.

12 HER ER DER SET BORT FRA DE AMERIKANSKE 1 CENTS (FLYING EAGLE OG INDIAN HEAD) FRA 1856–1864, DER BESTÅR AF 88 % KOBBER OG 12 % NIKKEL. SE AUER & LAUTZ 2000, 12FF.

13 HANS CHRISTIAN NIELSEN VAR MØNTMESTER I KØBENHAVN 1919–1927. SE RØNNE 1989, 100; RØNNE 1990, 86F.

14 RA, 1155, KOPIER: BREVE TIL FINANSMINISTERIET, 1921, 3.

15 IBID.

16 SELVOM DER VAR GJORT KLAR TIL GULDUDMØNTNING, BLEV EN GULDUDMØNTNING IKKE SAT I VÆRK. DET BETØD FORMENTLIG, AT DEN FINSKE ORDRE VAR ENDNU MERE VELKOMMEN. PÅ MØNTEN I KØBENHAVN BLEV DER IKKE UDMØNTET GULD I FØRSTE HALVDEL AF 1920'ERNE.

17 RA, 1155, INDKOMNE SKRIVELSER, 1921, 239; RA, 1155, KOPIER: BREVE TIL FINANSMINISTERIET, 1921, 3 (CITATET).

18 SAMMENLIGN EVENTUELT BELØBET MED NIELSEN 1923, 12 ELLER THESTRUP 1999, 46.

19 RA, 1155, INDKOMNE SKRIVELSER, 1921, 239, 243, 245, 264 OG 267; RA, 1155, KOPIER: BREVE TIL FINANSMINISTERIET, 1921, 7F.

20 RA, 37, DUNNR, 1921, 3928; RA, 1155, KOPIER: BREVE TIL FINANSMINISTERIET, 1921, 11.

21 KRISTIANSANDS NIKKELRAFFINERINGSVERK A/S VAR GRUNDLAGT I 1910. VÆRKET EKSISTERER STADIGT OG ER MEGET BETYDELIGT. DET INDGÅR NU I XSTRATA OG HEDDER XSRATA NICKEL – FALCONBRIDGE NIKKELVERK AS. FALCONBRIDGE VAR ET CANADISK FIRMA, DER 1929 KØBTE KRISTIANSANDS NIKKELRAFFINERINGSVERK. I 2006 BLEV FALCONBRIDGE OPKØBT AF XSTRATA (WWW.XSTRATA.COM), DER HAR HOVEDKVARTER I SCHWEIZ. STEEN 1948, 417FF.; TØNNESSEN 1974, 53FF. OG 149FF.; DEVERELL 1975; SKEIE 1989.

22 SIDEN 1734 HAR DET VÆRET PRAKSIS, AT DEN DANSKE KONGES MØNTSTEDER LEVEREDE ÉT – SENERE TO – EKSEMPLARER AF NYPRÆGEDE MØNTER TIL DEN KGL. MØNT- OG MEDAILLESAMLING.

23 RA, 1155, INDKOMNE SKRIVELSER, 1922, 32; RA, 1155, KOPIER, 656; RA, 1155, KOPIER: BREVE TIL FINANSMINISTERIET, 1921, 3708 OG 3960; NATIONALMUSEET, DEN KGL. MØNT- OG MEDALJESAMLING, GAVEPROTOKOLNUMMER 1709 OG JOURNALSAG 115/21.

24 EKSEMPLER: RA, 37, DUNNR, 1922, 1546; RA, 1155, INDKOMNE SKRIVELSER, 1922, 63, 66, 81, 83, 87 OG 100.

25 RA, 1155, INDKOMNE SKRIVELSER, 1922, 131.

26 RA, 37, DUNNR, 1922, 1747 OG 2195; RA, 1155, INDKOMNE SKRIVELSER, 1922, 125 OG 131.

27 OM A/S NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER SE HANSEN 1948; BURCHARDT 1999 OG WWW.NKT.DK.

28 KOBBERVÆRKET VAR ET FABRIKSANLÆG. DET VAR I DRIFT CIRKA 1908–1979. ANLÆGGET AFLØSTE VÆRKET I FREDERIKSVÆRK, SOM FIRMAET HAVDE OVERTAGET. VÆRKET I FREDERIKSVÆRK LEVEREDE KOBBER I FORSKELLIG FORM TIL MØNTEN I KØBENHAVN FLERE GANGE I 1800-TALLET.

29 RA, 37, DUNNR, 1922, 1747 OG 2195, NIELSEN 1924, 144.

30 DET ANVENDTE MATERIALE ANGIVER IKKE, HVEM DER STOD FOR DEN OMTALTE BEHANDLING AF ORIGINALMATERIALET.

31 RA, 37, DUNNR, 1922, 631.

32 RA, 37, DUNNR, 1923, 332.

33 FOR DANSK ØKONOMI SOM HELHED VAR 1922 EN UNDTAGELSE. DER VAR ET OPSVING I DANMARK, SOM IKKE SÅS I UDlandet. GENERELT FULGTE DANSK ØKONOMI DE INTERNATIONALE KONJUNKTURER. DET GJALDT IKKE MINDST FOR INTERNATIONALT ORIENTEREDE INDUSTRIVIRKSOMHEDER SOM A/S NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER. OLSEN 1968, 65.

34 RA, 37, DUNNR, 1923, 332, 1065 OG 1636; RA, 1155, INDKOMNE SKRIVELSER, 1923, 39A OG 93A; HANSEN 1948, 40.

35 NIELSEN 1944, 17; TALVIO 2003, 92.

36 PÅ DEN KGL. MØNT I ALTONA, SOM EKSISTEREDE 1771–1863 I HERTUGDØMMET HOLSTEN OG LÅ GANSKE NÆR HAMBURG, BLEV DER AF OG TIL UDMØNTET UDENLANDSKE MØNTTYPER TIL FREMMEDE MØNTHERRER.

37 RA, 1155, INDKOMNE SKRIVELSER, 1922, 148.

38 *IBID.*

39 TALLENE FOR DE FIRE MØNTER ER IFØLGE STIGØ 1988, 116: 4.018, 4.018, 7.018 OG 10.018.

40 RA, 1155, INDKOMNE SKRIVELSER, 1922, 85; STIGØ 1988.

41 TILBUDET VAR FRA FIRMAET HIRSCH KUPFER- UND MESSINGWERKE AG I EBERSWALDE, SOM LIGGER CIRKA 30 KM. NORDØST FOR BERLIN. DEN TYSKE HYPERINFLATION GJORDE UDENLANDSK VALUTA MEGET EFTERTRAGTET I TYSKLAND, OG SAMTIDIG ØGEDE DEN PÅ KORT SIGT TYSKLANDS KONKURRENCEEVNE.

42 RA, 1155, INDKOMNE SKRIVELSER, 1922, 114, 124, 133, 139, 144 (CITATET) OG 251; 1923, 14A; HALJAK 1993, 118FF.

43 RA, 1155, INDKOMNE SKRIVELSER, 1921, 221; 1922, 88, 198 OG 199; 1923, 3, 192A, 224B, 225B, 287A OG 294B.

44 RA, 1155, KOPIER: BREVE TIL FINANSMINISTERIET, 1921, 8.

BIBLIOGRAFI OG FORKORTELSER / BIBLIOGRAPHY AND ABBREVIATIONS

AUER, EBERHARD – LAUTZ, THOMAS 2000: *VERTEUFELT, VERACHTET, BEGEHRT ... VOR 250 JAHREN WURDE DAS ÉLEMENT NICKEL ENTDEKT. DAS FENSTER 160. KREISSPARKASSE KÖLN.*

BURCHARDT, JØRGEN 1999: *HISTORIENS LANGE TRÅ. NKT TRÅVERKET 1899–1999. MIDDELFART.*

DEVERELL, JOHN 1975: *FALCONBRIDGE. PORTRAIT OF A CANADIAN MINING MULTINATIONAL. TORONTO.*

HALJAK, G. 1993: *ESTONIAN COIN CATALOGUE. TALLINN.*

HANSEN, L. ALFRED 1998: koks. *DEN STORE DANSKE ENCYKLOPÆDI. Bd. XI (RED. LUND, JØRN). KØBENHAVN, 58.*

HANSEN, JOHANNES 1948: *AKTIESELSKABET NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKKE. 1898–1948. KØBENHAVN.*

KUUSI, SAKARI ET AL. 1964: *SUOMEN RAHAPAJA 1864–1964. HELSINKI.*

NIELSEN, HANS CHRISTIAN 1923: DEN KONGELIGE MØNT I HOLBERGSGADE 1873–1923. *DEN TEKNISKE FORENINGS TIDSSKRIFT*, 103–114.

NIELSEN, HANS CHRISTIAN 1924: DEN KONGELIGE MØNT. *NUMISMATISK FORENINGS MEDLEMS-BLAD*, VII, 143–146.

NIELSEN, NIELS PETER 1944: DEN KONGELIGE MØNT. *NORDISK NUMISMATISK UNIONS MEDLEMSBLAD*, 1–18.

OLSEN, ERLING 1968: *PERIODEN 1914–1931. DANSK PENGEHISTORIE 2 (RED. HOFFMEYER, ERIK). KØBENHAVN.*

RA, 37, DUNR: RIGSARKIVET, ARKIVNUMMER 0037+B: *FINANSMINISTERIET, SEKRETARIATET, DIVERSE VEDR. UDMØNTNING I DE TRE NORDISKE RIGER, UDMØNTNINGER 1916–1922.*

RA, 1155: RIGSARKIVET, ARKIVNUMMER 1155: *DANMARKS NATIONALBANK, DEN KONGELIGE MØNT I KØBENHAVN.*

RØNNE, BØRGE 1986–93: *KONGENS MØNT I KØBENHAVN – OG DENS MÆND. NUMISMATISK RAPPORT.*

SKEIE, JØRGEN 1989: *FALCONBRIDGE NIKKELVERK A/S I 60 ÅR. ET JUBILEUMSRESYME. KRISTIANSAND.*

STEEN, SVERRE 1948: *KRISTIANSANDS HISTORIE. I FREDENS ÅRHUNDRE 1814–1914. OSLO.*

STIGØ, SVEN 1988: *EVENTYRET OM KRYOLIT. KØBENHAVN.*

SWEENEY, JAMES O. 1981: *A NUMISMATIC HISTORY OF THE BIRMINGHAM MINT. BIRMINGHAM.*

TALVIO, TUUKKA 2003: *THE COINS AND BANKNOTES OF FINLAND. 2. UDG. HELSINKI.*

THESTRUP, POUL 1999: *MARK OG SKILLING, KRONER OG ØR. PENGEHEDER, PRISER OG LØNNINGER I DANMARK I 360 ÅR (1640–1999). ODENSE.*

TØNNESSEN, JOH. N. 1974: *KRISTIANSANDS HISTORIE. I KRIGENS ÅRHUNDRE 1914–1945. KRISTIANSAND.*